

Завацька Л. М.

*кандидат педагогічних наук, професор,
директор ННІ психології та соціальної роботи,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка,
м. Чернігів, Україна*

Дейкун М. П.

*кандидат медичних наук, професор,
професор кафедри біологічних основ фізичного виховання, здоров'я і спорту,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка,
м. Чернігів, Україна*

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ФОКУСІ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Професія викладача закладу вищої освіти в Україні наразі переживає один з найдинамічніших періодів змін за останні десятиліття. Війна, прискорена цифрова трансформація, болонські реформи, вимоги до публікаційної активності, зміни в законодавстві щодо науково-педагогічної роботи та очікування студентів покоління «Альфа» – все це разом створює принципово нове професійне поле.

Сучасний викладач закладу вищої освіти вже не може бути лише «носієм знань» чи «лектором». Типова рольова модель останніх років виглядає так:

- *викладач-дидакт* (розробка та проведення занять у змішаному онлайн/офлайн форматі);
- *дослідник* (публікації у Scopus / Web of Science);
- *ментор/тьютор* (супровід студентів у проєктах, академічний коучинг, психологічна підтримка);
- *розробник цифрового контенту* (створення курсів на платформах Moodle, Google Classroom, Prometheus, DigiPlatform);
- *грант-менеджер та проєктний менеджер* (гранти, проєкти: Horizon Europe, Erasmus+, тощо);

- *промоутер власного бренду та бренду університету (LinkedIn, ResearchGate, ORCID, YouTube, TikTok-наука).*

Деякі заклади вищої освіти вже офіційно фіксують у індивідуальних планах викладачів розподіл часу приблизно 40-50% – викладання, 30-40% – наука, 10-20% – адміністрування / проєкти /, міжнародна діяльність.

Сучасна компетентність викладача закладу вищої освіти – це динамічна комбінація професійних знань, практичних умінь та особистісних якостей, що дозволяють ефективно здійснювати освітню, наукову та виховну діяльність у мінливому цифровому та глобалізованому світі.

Відповідно до сучасних досліджень та стандартів, основні групи компетентностей включають [1, 2]:

Професійно-педагогічні компетентності:

Інноваційно-педагогічна: здатність активно впроваджувати інноваційні методики навчання, такі як перевернутий клас, проєктне навчання та гейміфікація.

Методична: вміння розробляти якісний навчально-методичний контент, адаптувати програми під потреби ринку праці та розробляти індивідуальні освітні траєкторії для студентів.

Комунікативна: професійне володіння державною та іноземними мовами, навички ефективної взаємодії, вирішення конфліктів та побудова атмосфери довіри.

Науково-дослідницькі компетентності:

Дослідницька діяльність: здатність здійснювати наукові пошуки, критично аналізувати інформацію та інтегрувати результати досліджень в освітній процес.

Академічна доброчесність: дотримання етичних норм у науковій та викладацькій діяльності.

Міжнародна активність: готовність до академічної мобільності та публікації результатів у міжнародних базах даних.

Закон України № 3791-ІХ «Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки наукової роботи в закладах вищої освіти» та внутрішні

положення більшості закладів вищої освіти чітко закріпили: *мінімальну кількість публікацій у виданнях категорії Б (Scopus / WoS) для підтвердження/підвищення категорії; участь у грантових проєктах як один з ключових показників наукової діяльності викладача; перехід до моделі «дослідницький університет» навіть у педагогічних та класичних університетах [3].*

Викладачі, які раніше обмежувалися тезами у збірниках, змушені освоювати наукометрію, англійську академічну писемність, роботу з базами даних та етичні стандарти публікацій.

Цифрова компетентність (Digital Literacy):

DigCompEdu: згідно з Європейською рамкою цифрової компетентності для освітян сучасний викладач повинен володіти інструментами для створення цифрового контенту, дистанційного навчання та управління даними в умовах цифровізації суспільства.

Цифрова педагогіка: використання платформ Moodle, Zoom, MS Teams та сервісів штучного інтелекту для підвищення ефективності навчання.

З 2022 року цифрова компетентність стала невід'ємною, а інколи і базовою умовою роботи. Сучасний освітній процес будується на основі таких ключових елементів:

- гібридні та повністю онлайн-формати (особливо під час блекаутів та обстрілів);
- використання ШІ-інструментів: ChatGPT / Gemini / Claude / Perplexity для генерації завдань, оцінювання текстів, створення презентацій, адаптації матеріалів;
- автоматизоване оцінювання (AI-прокторинг, плагіат-чекери нового покоління, інструменти аналізу письмових робіт);
- цифрові платформи університетів (DigiUni, власні LMS, інтеграція з ЄДЕБО, Diia.Освіта);
- Відео-контент (мікро-лекції 5-12 хв, анімації, інтерактивні відео).

Викладач, який досі вважає, що «PowerPoint + крейда» достатньо, стрімко втрачає конкурентоспроможність [4].

Соціально-особистісні компетентності (Soft Skills):

Емоційний інтелект: здатність розуміти емоції студентів, підтримувати їхню ментальну стійкість та розвивати стресостійкість.

Лідерство та самоменеджмент: уміння керувати групами, планувати власний розвиток (lifelong learning) та брати відповідальність за результати навчання.

Інклюзивна компетентність: готовність до роботи зі студентами з особливими освітніми потребами та створення безбар'єрного середовища.

Організаційно-управлінська компетентність:

Проектний менеджмент: здатність організовувати заходи, керувати студентськими науковими гуртками та грантовими проектами.

Маркетингова грамотність: уміння популяризувати освітні програми та будувати власний бренд науковця-педагога [5].

Відповідно, для педагогічної діяльності викладача закладу вищої освіти можемо виділити трансформовані професійні компетентності: цифрова педагогічна компетентність – 60-80 % занять мають цифрову складову; дослідницька та публікаційна – вимоги до атестації та фінансування закладу вищої освіти; гнучкість та адаптивність – постійні відключення світла, зміна форматів, стрес студентів; емоційна та психологічна стійкість – війна, втрати, тривожність студентів і колег; міждисциплінарність та інноваційність – запити ринку праці на «T-shaped» спеціалістів; англійська мова (B2-C1 академічна) – міжнародні проекти, публікації, Erasmus+, Horizon Europe; навички менторства та зворотного зв'язку – студенти вимагають персоналізованого супроводу.

Водночас трансформація професійних компетентностей вимагає від викладача долати щоденні виклики: баланс між викладанням, наукою, адмініструванням та особистим життям (вигорання – масове явище); низька мотивація студентів (втома від війни, економічні проблеми, відтік за кордон); постійні зміни нормативної бази та вимог Міністерства освіти і науки;

недостатнє технічне забезпечення в багатьох закладах вищої освіти; етичні дилеми використання ШІ студентами та викладачами; потреба постійно підвищувати кваліфікацію за власний кошт.

Професія викладача закладу вищої освіти не стала легшою. Вона стала значно складнішою, але водночас – набагато цікавішою та впливовішою. Сучасний викладач закладу вищої освіти в Україні – це одночасно дослідник, ІТ-розробник навчального контенту, ментор, психологічний супроводжувач, грант-менеджер і бренд-менеджер самого себе. Така багатозадачність вимагає не лише знань, а й системного підходу до власного професійного розвитку. Інвестиції часу у цифрові навички, академічну англійську, публікаційну активність та психологічну стійкість трансформують професійні компетентності сучасного викладача закладу вищої освіти. Саме це надає йому конкурентну перевагу на наступні 10-15 років педагогічної діяльності.

Список використаних джерел

1. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки. Розпорядження КМУ від 23 лютого 2022 р. № 286-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80> (дата звернення: 18.03.2026).
2. Професійний стандарт на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти» 23 березня 2021 р. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/pto/standarty/2021/03/25/Standart%20na%20hrupu%20profesiy_Vykladachi%20zakladiv%20vyshchoyi%20osvity_25.03.pdf (дата звернення: 18.03.2026).
3. Закон України № 3791-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки наукової роботи в закладах вищої освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3791-20> (дата звернення: 18.03.2026).
4. Житник Н. В. Трансформація ролі викладача ЗВО в умовах цифровізації освітнього процесу. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 33, т. 1. С. 151–154. 5. Васильєва О. Г. Soft skills як складник професійної компетентності сучасного викладача ЗВО. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 44, т. 1. С. 142–146.
5. Трансформація вищої освіти в умовах воєнного стану та глобальних викликів XXI століття: монографія / за ред. П. Сауха. Київ: НАПН України, 2023.

Калініченко Є. Г.,
*аспірант кафедри управління та освітніх технологій,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна*

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ: КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗВО У ПІДГОТОВЦІ КЕРІВНИКІВ НОВОГО ПОКОЛІННЯ

Сучасні дослідження у сфері цифрової трансформації освіти переконливо демонструють, що професійні компетентності викладача закладу вищої освіти, зокрема цифрова компетентність, безпосередньо пов'язані з цифровою компетентністю керівника освітнього закладу, а точніше – із феноменом цифрового лідерства. У вітчизняних реаліях (впровадження концепції «Нова українська школа», цифровізації державного управління та переходу до гібридних форматів та/або вимушеного дистанційного навчання) керівник закладу освіти вже не може бути лише адміністратором. Він має бути стратегом, інноватором, аналітиком і комунікатором у цифровому середовищі. Проте питання про те, хто і як формує цю готовність – залишається недостатньо висвітленим у педагогічній науці.

Відповідь, на наш погляд, лежить у площині професійних компетентностей викладача закладу вищої освіти. Дослідження останніх років переконливо засвідчують: цифрова компетентність викладача ЗВО та цифрове лідерство керівника закладу освіти – це не паралельні, а глибоко взаємозалежні явища. Систематичний огляд 30 досліджень (PRISMA-модель, 2019–2023) виявив принциповий зв'язок між ефективним цифровим лідерством керівника та рівнем цифрової компетентності педагогів [3], а сприйняття вчителями цифрового лідерства керівника безпосередньо впливає на те, наскільки активно вони застосовують технології у навчальному процесі [4]. Це означає: викладач ЗВО, який готує майбутнього керівника, сам має бути носієм цифрової компетентності – і як фахівець, і як педагог, і як модель цифрової культури.